

Gaziantep İlinde Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğinin Yapısal Özellikleri

I. Koyun Yetiştiriciliği

Sabri GÜL Hüner ÖRNEK

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bitkileri Bölümü 31000, Hatay

Özet

Bu çalışma, Gaziantep ilinde koyun yetiştiricilerinin üretimdeki mevcut durumunu ve işletmelerin yapısal özelliklerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada, il genelinde rastgele seçilmiş 92 koyun üreticisine toplam 62 sorudan oluşan anket soruları yöneltilmiştir. Alınan yanıtlar SPSS paket programıyla değerlendirilmiş ve frekans tabloları oluşturulmuştur.

Anket çalışması sonucunda, koyun yetiştiricilerinin % 61'nin ilkököl mezunu olduğu belirlenmiştir. Üreticiler, verimin yüksek olması nedeniyle genellikle İvesi ırkını tercih ettiklerini ve % 82.3'ünün yarı ekstansif sistemde yetiştiricilik yaptıklarını bildirmişlerdir. Koyunlarda sağım süresi 97.4 gün, pazarlanabilir süt verimi ise 155.26 ± 15.04 litre olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sütlerin genellikle peynir olarak işlendiği tespit edilmiştir. Sürülerde genellikle yavru atma, brucella ve mastitis problemi yaşandığı belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Gaziantep, koyun, yapısal özellikler.

Structural Characteristics of Small Ruminant Breeding in Gaziantep

I. Sheep Breeding

Abstract

This study was carried out to determine the current status of sheep breeders in Gaziantep province and the structural characteristics of enterprises. In the study, a total of 62 questions were asked to 92 randomly selected sheep breeders throughout the province. The answers were evaluated using by SPSS packet program and frequency tables were generated.

According to the results, it was determined that 61 % of the sheep breeders were found to be primary school graduates. The producers reported that they preferred Awassi breed because of the high yield and 82.3% of them stated that they raised the sheep in semi-extensive system. Milking period was determined as 97.4 days and marketable milk yield was 155.26 ± 15.04 litres. Milks obtained from sheep are generally processed as cheese. Aborts, mastitis and Brucella were determined that most common problems for the flocks.

Key words: Gaziantep, sheep, structure.

Giriş

Küçük yapılı ve kontrolünün kolay olması, dağlık yerlerde kurduğu denge, kullanılmayan meraların değerlendirilmesi ve daha az maliyetle yetiştirilebilmesi gibi özelliklerinden dolayı tercih edilen türler arasında olan koyunlar, yüzyıllardır et, süt, deri ve yapağı üretimi için yetiştirilmekte, bunlardan elde edilen ürünler ise yöresel mamullere işlenerek daha çok iç piyasada tüketilmektedir.

Coğrafi konum ve uygun bitki örtüsü ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi, küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir. Ülkemizde koyun yetiştiriciliği yapan bölgelere göz atıldığında, işletmelerin % 22,4'ünün bu bölgede yoğunlaştığı görülmektedir (Kaymakçı, 2002).

Akdeniz Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesinin birleştiği noktada konumlanan Gaziantep ili, gelişmiş sanayisiyle adını duyurmuştur. Bu ilimizde göç oranının yüksek olmasından dolayı nüfusu kalabalıklaşmış, bu

durum ise beraberinde hayvansal gıda ihtiyacını artırmıştır. İlde, koyun yetiştiriciliğinde genellikle kuzu üretimi ön plana çıkmakta olup yetiştiriciler, analardan sütü sağmayıp kuruya çıkana kadar kuzularını emiştirmektedir. Ana sütüne ilaveten iyi şartlarda beslenen kuzular, yüksek canlı ağırlıklara ulaşmakta ve pazarlarda iyi fiyatlara alıcı bulmaktadır. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü (TAGEM) tarafından koyunların ıslah edilmesi amacıyla ilde 2012 yılından beri "İvesi koyununun Halk Elinde Islahı" isimli proje yürütülmektedir. Bu proje sayesinde üreticiler kayıtlı yetiştiriciliğe alıştırılmış ve daha bilinçli bir üretim yapmaya başlamışlardır.

Gül ve ark. (2009), Adana ilinin Feke, Saimbeyli ve Tufanbeyli ilçelerindeki küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan işletmeleri araştırmışlardır. Çalışmada, koyunlarda sürü büyüklüğünü en çok 76-100 baş arasında olduğunu ve üreticilerin genellikle Akkaraman ve İvesi ırkını tercih ettiklerini bildirmişlerdir. Ankete katılan küçükbaş hayvan yetiştiricilerinin % 73'ü yem bitkisini kendileri üretirken, % 27'si ise köy meralarından yararlandığını bildirmişlerdir. Yetiştiricilerin ürettikleri sütü, genellikle çökelek ve peynir olarak değerlendirilip sattıklarını tespit etmişlerdir.

Behrem ve Keskin (2013), Kilis ilinde yapmış olduğu anket çalışmasında, çiftçilerin % 54.2'sinin ilkökul, % 20.4'ünün ortaokul, % 12'sinin ise lise mezunu olduklarını tespit etmişlerdir. Yetiştiricilerin % 45.1'i hayvansal üretim ve bitkisel üretimi bir arada yaparken, % 53.5'i sadece hayvancılık ile uğraştıklarını bildirmişlerdir. İşletmelerde hayvanlar, genellikle yazları açık, kışları kapalı ağıllarda barındırmakta, çiftçilerin % 59.9'u keçilere kesif yem verirken, % 39.4'ü kesif yem vermediklerini bildirmişlerdir.

Gaziantep ilinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği hakkında hali hazırda çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Bu anket çalışmasında, Gaziantep ili Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği'ne kayıtlı üyelerin genel yetiştirme sistemleri, alt yapı durumu, üretim şekilleri gibi yapısal özellikleri araştırılmıştır.

Materyal ve Yöntem

Materyal

Çalışmanın materyalini, Gaziantep İli Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliğine üye olan 92 koyun yetiştiricisi oluşturmuştur.

Yöntem

Bu çalışmada yetiştiricilere 62 sorudan oluşan anket soruları yöneltilmiştir. Çiftçilerin genel olarak, aile fert sayısını, eğitim durumunu, geçim kaynağını, ağıl yapısını, bakım ve besleme şeklini, üretim sistemini, pazarlama ve sağlık koruma durumlarını tespit etmeye yönelik Sorular yöneltilmiştir.

İstatistiksel yöntem

Çalışma sonunda elde edilen bilgiler, SPSS paket programı ile değerlendirilerek frekans tabloları hazırlanmıştır (SPSS, 2012).

Bulgular ve Tartışma

Çalışmamıza katılan 92 koyun yetiştiriciden 61'inin ilkökul, 13'ünün ortaokul, 8'inin lise, 5'inin ise yükseköğretim mezunu olduğu tespit edilmiş, 5 yetiştirici ise bu soruya cevap vermek istememiştir. Acar ve Ark. (2012) Isparta ilinde yapmış oldukları çalışmada keçi yetiştiricilerinin eğitim seviyelerini ilkökul % 75.76 ortaokul % 14.55 ve lise % 7.27 olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında Elmaz ve Ark. (2014) yaptığı çalışmada ilkökul eğitim seviyesini % 77.2 olarak bildirmiştir. Yapmış olduğumuz çalışma araştırmacıların bildirdikleri ile benzerlik göstermektedir. Karagöl ve Keskin (2018) Karacadağ bölgesinde göçer hayvancılık yapanlar için de düşük eğitim seviyesinin önemli bir sorun olduğunu belirtmişler ve bu sorunun çözümü için öğrenci ya da öğretmen taşınabilir eğitimi bir model olarak önermişlerdir. İşletmelerde 53 aile 5-7 kişiden oluşurken 18 aile 1-4 arası fertten oluşmaktadır (Çizelge 1).

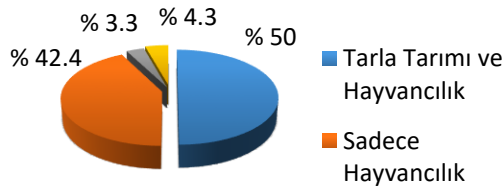
Çizelge 1. Koyun işletmelerindeki aile fert sayısı

Table 1. Family numbers in sheep farms

Aile Fert Sayısı	f	%
1-4	18	19.6
5-7	53	57.6
8-10	11	12.0
11 ve üzeri	6	6.5
Cevapsız	4	4.3
Toplam	92	100.0

Şahin ve Yılmaz (2014), yılında yapmış oldukları çalışmada küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan işletme sahiplerinin ortalama aile fert sayısını 5.76 olarak tespit etmiştir. Ayrıca Behrem ve Keskin (2013), Kilis ilinde yürütmüş olduğu çalışmasında koyun üreticilerinde ortalama aile fert sayısını 5.88 olarak bildirmiştir.

Çalışmanın yürütüldüğü Gaziantep ilinde yetiştiricilerin % 50'si tarla tarımı ve hayvancılık, % 42.4'ü sadece hayvancılık ile geçimlerini sağladıklarını belirtirken, % 4.3'ü bu soruyu yanıtlamamıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Koyun yetiştiricilerinin geçim kaynağı
Figure 1. Livelihood of sheep breeders

Üreticilerin yetiştiricilikteki öncelikli amaçları sorulduğunda, 61 kişi et ve süt, 11 kişi et, 11'i süt, 5'i ise et-süt-yapağı olduğunu bildirmişlerdir. Ayrıca "ırk seçiminde neye dikkat ediyorsunuz?" sorusuna, veriminin yüksek oluşuna yanıtı alınmıştır. Ceyhan ve ark. (2015), Niğde ilinde yapmış oldukları çalışmada geçim kaynağı olarak koyunculüğün % 82.3 gibi yüksek bir orana sahip olduğunu belirtmişlerdir. Behrem ve Keskin (2013), yürütmüş olduğu çalışmada geçim kaynağı olarak hayvansal ve bitkisel üretimin % 45.1 sadece hayvansal üretimin ise % 53.5 oranında olduğunu tespit etmiş olup yaptığımız çalışma Ceyhan ve ark. (2015)'in çalışmasından düşük çıkarken, Behrem ve Keskin (2013)'in çalışması ile benzerlik içerisindedir.

Koyun yetiştiricilerinin barınak tipi incelendiğinde, üreticilerin % 55.4'ü oranında kapalı ağılı, % 30.4'ü yarı açık ağılı tipini tercih ettikleri görülmektedir (Çizelge 2).

Çizelge 2. Koyun işletmelerinin barınak yapısı

Table 2. Shelter structure of sheep farms

Barınak Tipi	f	%
Kapalı ağılı	51	55.4
Yarı açık ağılı	27	30.4
Yazın açık kışın kapalı	9	9.8
Diğer(ağaç-çit-çadır)	1	1.1
Cevapsız	3	3.3
Toplam	92	100.0

Koyun sahiplerinin mevsime göre barınak tiplerini değişik yapıda kullandıkları görülmektedir. Üreticiler yazın açık ağılı kış döneminde ise kışın kapalı ağılı tipini tercih ettiklerini (% 9.8'1) söylemişlerdir. Çiftçilerin ağılı yapı malzemesi olarak briket (% 79.1), taş (% 11.1) ve kerpiç kullandıkları tespit edilmiştir. Behrem ve Keskin (2013), Kilis ilinde yürütmüş olduğu çalışmasında yetiştiricilerin genellikle yazları açık kışları kapalı ağılı kullandıklarını (% 95.8), % 2.8'inin kapalı tip ağılı, % 1.4'ünün ise yarı açık ağılı tipini tercih ettiklerini tespit etmiştir. Kızıloğlu ve Karakaya (2014)'nın Bingöl ilindeki çalışmalarında ilde bulunan hayvan barınaklarının % 86.6'sının kapalı ağılı şeklinde olduğunu tespit bildirmişlerdir. Elmaz ve ark. (2014), Burdur ilinde yapmış oldukları çalışmada koyun işletmelerinin % 84.4'ünün yarı açık ağılı tipinde olduğunu saptamışlardır. Araştırmacıların bildirişleri ile bulgularımız arasındaki farklılık bölgeler arasındaki coğrafi yapı ve iklim farklılıklardan kaynaklandığı söylenebilir.

Genel olarak yarı entansif yetiştirme sistemi ile koyun yetiştiriciliği yapılan bölgede, yetiştiricilikte mera kullanımı ile ilgili bilgile Çizelge 3'de verilmiştir. Çizelgeden de görüleceği gibi yetiştiriciler genellikle meraya ek olarak koyunlarına içeriği değişen kesif yemlerden vermektedirler. Buna göre, yetiştiricilerin meraya ilaveten elden besleme yaptıkları (% 82.3), sadece meraya bağlı olarak beslediklerini (% 11.1) bildirmişlerdir. Bunun yanı sıra mera imkânı olmayan üreticilerin

hayvanlarını sürekli ağılda besledikleri belirlenmiştir.

Çizelge 3. Koyunların besleme şekli

Table 3. Feeding type of sheep

Besleme şekli	f	%
Meraya bağlı besleme	11	11.1
Mera ve elden besleme	75	82.3
Sürekli ağılda besleme	2	2.1
Cevapsız	4	4.5
Toplam	92	100.0

Aydın (2017), 'in Muğla ilinde yürütmüş olduğu çalışmada koyunculuk işletmelerinin % 4'ünün meraya dayalı, % 94'ünün mera ve elden beslemeye dayalı, % 2'sinin ise entansif olarak besleme yaptıklarını tespit etmiştir. Bu oran bizim sonuçlarımızla yakınlık içerisinde. Araştırmacının bulguları ile elde etmiş olduğumuz sonuçlar arasındaki farklılık, bölgelerin coğrafi yapısından kaynaklandığı söylenebilir.

Çalışmada, kesif yem kullanımı hakkında yöneltilmiş olduğumuz sorulara istinaden, çiftçilerin % 63.6'sının hayvanlarına kesif yem verdiklerini, % 36.4'ünün ise vermediklerini belirtmişlerdir (Çizelge 4). Türkiye'nin farklı bölgeleri için koyun yetiştiricilerinin hayvanlarını bölge şartlarında kalitesi ve alanı değişen meralara götürdükleri ve ağılda ek yem verdikleri bildirilmiştir (Aydın ve ark., 2018; Koyuncu ve ark., 2006; Tozlu ve Olfaz, 2007)

Çizelge 4. Koyun işletmelerinde kesif yem kullanımı

Table 4. Use of concentrated feed in sheep farms

Yem kaynağı	f	%
Kesif yem veren	56	63.6
Kesif yem vermeyen	32	36.4
Toplam	92	100
Rasyonu kendi hazırlayan	18	32.1
Yemi yemciden alan	33	58.9
Yemi yemciden alan ve kendi hazırlayan	5	8.9
Toplam	56	100.0

Yemini kendisinin hazırladığını belirten yetiştiricilerin kullanmış oldukları yem hammaddeleri Çizelge 5'te verilmiştir.

Çizelge 5. Rasyonda kullanılan yem hammaddeleri

Table 5. Feed raw materials used in the ration

Yem hammaddesi	f	%
Arpa	3	12
Buğday	1	4
Çeltik	1	4
Arpa-Çeltik	1	4
Arpa-Buğday	13	52
Arpa-Buğday-Kepek	3	12
Arpa-Buğday-Küspe-Kepek	2	8
Arpa-Buğday-Küspe-Diğer	1	4
Toplam	25	100.0

Çizelge 5'ten de görüleceği üzere üreticiler, koyun beslenmesinde genellikle arpa-buğday (% 52) karması tercih ettiği görülmektedir. Sadece arpa ve arpa-buğday-kepek karışımı kullanan üreticilerin oranı ise % 12 olarak tespit edilmiştir. Behrem (2011), Kilis ilinde yapmış olduğu çalışmada yetiştiricilerin % 59.9'unun hayvanlarına kesif yem verdiğini, % 39.4'ünün ise kesif yem vermediklerini, kesif yem verenlerin ise % 18.8'inin yemi kendisi hazırladığını % 81.2'sinin hazır yem kullandığını bildirmiştir. Aydın (2017), Muğla koyunculuk işletmelerinde küçükbaş hayvanlara kesif yem veren işletmelerin oranını % 41 olarak tespit etmiş olup keçicilik işletmelerinde kesif yemin % 2 oranında başka kaynaklardan sağlandığını, bu işletmelerin % 72'sinin kesif yemi fabrikalardan satın aldığı, % 2'sinin kendi hazırladığı, % 24'ünün ise kesif yem kullanmadığını saptamıştır. Yapmış olduğumuz çalışma ile araştırmacıların bildirişleri yakın benzerlik göstermektedir.

Yetiştiriciler, kaba yem olarak genellikle samanı (% 41.3) tercih etmektedirler (Çizelge 6).

Çizelge 6. Üreticilerin kullandıkları kaba yemler

Table 6. Roughage used by farmers

Kaba Yem çeşidi	f	%
Fiğ	5	5.4
Saman	38	41.3
Çiğit	1	1.1
Fiğ-yonca	2	2.2
Fiğ-saman	2	2.2
Fiğ-mısır silajı	5	5.4
Yonca-saman	4	4.3
Yonca-mısır silajı	8	8.7
Saman-mısır silajı	10	10.9
Fiğ-yonca-saman	1	1.1
Fiğ-yonca-saman-mısır silajı	2	2.2
Cevapsız	14	15.2
Toplam	92	100.0

Saman-mısır silajı veren kişilerin oranı % 10.9, Fiğ, Saman, Mısır silajını tek başına ya da karıştırarak verenlerin oranları ise birbirlerine yakın olarak tespit edilmiştir. Hozman ve Akçay (2016), Sivas ilinde yapmış oldukları çalışmada yetiştiricilerin en çok tercih ettikleri kaba yemin saman (% 62.40) ve kuru yonca olarak (% 24.10) olduğunu bildirmişlerdir. Aydın (2017), Muğla ilinde yürütmüş olduğu çalışmasında küçükbaş hayvanlarda en çok kullanılan kaba yemleri sırasıyla saman, silaj, yonca kuru otu ve kuru ot olarak tespit etmiştir. Dellal ve ark. (2002), GAP bölgesinde yapmış oldukları çalışmada yem kaynaklarını sırasıyla tane yem (% 100), saman (% 100), anız (% 80.5), fabrika yemi (% 100) ve silaj (% 0.4) olarak tespit etmişlerdir. Araştırmacıların bildirişleri ile bulgularımız benzerlik arz etmektedir. Rakamsal farklılıklar bölgenin mera koşullarına bağlı olduğu söylenebilir. Çalışma kapsamında Gaziantep ili Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliğine kayıtlı koyun yetiştiricilerinin % 40.7'sinin kayıt tuttuğu, % 59.3'ünün ise kayıt tutmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 7).

Çizelge 7. Koyun işletmelerinde kayıt tutma durumu

Table 7. Record keeping status in sheep farms

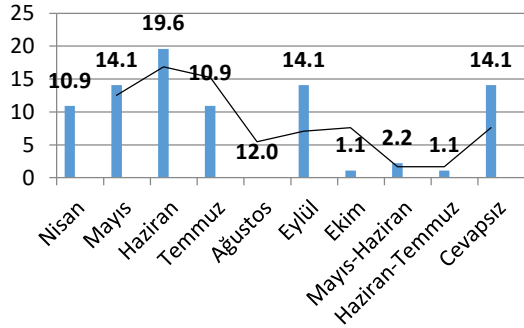
Kayıt tutma durumu	f	%
Süt verimi	5	5.5
Doğum kaydı	---	---
Süt verimi ve doğum kaydı	32	35.2
Kayıt tutmayan	55	59.3
Toplam	92	100.0

Kayıt tutan yetiştiricilerin % 35.2'si süt verimi kaydı tuttuklarını % 5.5'i ise hem doğum hem de süt verim kaydını tuttuklarını beyan etmişlerdir.

Bilgituran ve Ayhan (2009), Burdur İli Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştirici Birliği'ne kayıtlı koyunculuk işletmelerinin % 86.6'sının verim kaydı tutmadığını, sadece % 13.4'ünün verim kaydı tuttuğunu bildirmişlerdir. Yapmış olduğumuz çalışma, araştırmacının bildirişinden yüksek bulunmuştur. Bunun sebebi Gaziantep ilinde yürütülen ülkesel ıslah projesi kapsamında bulunan üreticilerin kayıt tutma zorunluluğundan kaynaklanmaktadır. Kayıt tutan üreticiler TAGEM projesi kapsamındaki yetiştiricilerden oluşmaktadır. Üretimin artırılmasının temel taşları arasında yer alan damızlık hayvan seçiminde üreticilerin ihtiyaçlarını kendi sürüsünden (% 86.7) seçtikleri belirlenmiştir. Bunun yanı sıra çiftçilerin % 7.8'i başka sürülerden de damızlık ihtiyaçlarını sağlarken, % 5.6'sı ise ihtiyacı olan damızlık hayvanları kendi sürüsünden ve de dışarıdan temin ettiklerini bildirmişlerdir.

Koyun yetiştiricileri damızlık olarak seçtikleri hayvanlarını ilk defa 15 aylık yaşta iken çiftleştirdiklerini ve koç katımı öncesinde genellikle (% 57.1) ek yemleme yaptıklarını bildirmişlerdir. Ek yemleme yapmayanların oranı da yüksek (% 41.3). Ek yemleme yapan yetiştiricilerin ortalama ek yemleme süresini 44 gün olarak belirtmişlerdir. Ayrıca, İşletme sahiplerine "koç katımı döneminden önce koçları sürüden ayırıyor musunuz?" sorusuna 83 yetiştiriciden 47'si "evet" 36'sı "hayır" yanıtını vermiş olup koçlarını çiftleştirmeden önce sürüden ayırma süresi ortalama 74 gün olarak hesaplanmıştır. Gül ve ark. (2009), Adana'nın Feke ilçesinde keçi işletmelerinde yapmış oldukları çalışmada yetiştiricilerin % 93.3'ünün aşımından önce erkekleri dişilerden ayırmadığını tespit etmişlerdir. Aydın (2017),'ın Muğla ilinde yürütmüş olduğu çalışma sonucuna göre bölgede koçları sürüden ayırmayı işletmelerin % 42'sinin yaptığı, % 58'sinin ise tüm yıl boyunca sürü içerisinde bulundurduğunu tespit etmiştir. Muğla

ilinde koç katım dönemi öncesinde koçun koyunlardan ayrılma durumu göz önüne alındığında 45 gün ve üzeri bu uygulamayı yapanların oran % 34 olarak saptanmıştır. Aynı çalışmada, koyun işletmelerinin % 32'sinin koç katımı öncesi ek yemleme yapmadığı, % 68'inin de katım öncesi ek yemleme yaptığını saptamıştır. Bu çalışma bizim çalışmamızla benzerlik göstermekte olup çalışmamızı desteklemektedir. Gaziantep ilinde yapmış olduğumuz anket çalışmasında koyun yetiştiricilerimizin düzenli bir koç katım zamanının olmadığı görülmektedir (Şekil 2).

Şekil 2. İşletmelerde koç katım zamanı
Figure 2. Mating time in sheep farms

Üreticiler koç katımına Nisan ayından itibaren başlamakla birlikte genellikle Haziran (% 19.6), Mayıs (% 14.1), Ağustos (% 12) ve Eylül (% 14.1) aylarında yaptıkları tespit edilmiştir. Yetiştiricilerin en az tercih ettikleri çiftleştirme dönemi ise % 1.1 ile Ekim ayı olmuştur.

Bostancı (2006), Kırıkkale ilinde yapmış olduğu çalışmasında koç katım zamanı başlangıcının Haziran-Ekim ayları arasında değiştiğini belirtmiştir. Araştırmacının elde etmiş bildirişi bizim çalışmamızla benzerlik göstermekle birlikte farklılıklar coğrafi koşullar, ırk, yetiştirme şekli, mevsim gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Koyun üreticileri koyunlarını genellikle elle (80 üretici) sağmakla birlikte 4 üretici makine ile sağım yaptığını belirtmiştir. Koyun üreticileri, kuzularını doğumdan sonra 3-4 ay emiştirdiklerini bildirmişlerdir. Çiftçiler, emiştirme dönemi bittikten sonra sadece tek öğün sağdıklarını söylemişler ve bu süre

ortalama 97.4 gün, pazarlanabilir süt verimi ise 155.26 ± 15.04 litre olarak hesaplanmıştır.

Sönmez ve ark. (2009), Türkiye genelinde yapmış oldukları çalışmanın sonuçlarına göre ivesi ırkı koyunların kırsal koşullarda 100-150 kg, ıslah edilmiş sürülerde ise 250-300 kg kadar süt verebildiğini saptamışlardır. Üstüner ve Oğan (2002), İvesi koyunlarında ortalama laktasyon süresini 184.5 gün, laktasyon süt verimlerini ise 196.5 litre olarak bildirmişlerdir. Araştırmacıların bildirişleri uyum içerisindedir.

Gaziantep ilinde koyun yetiştiricileri genellikle doğumdan sonra uzun bir süre sağım yapmamaktadırlar. Kuzuları 90 günden daha fazla emiştirmektedirler.

Çizelge 8. Koyun sütünün değerlendirilmesi
Table 8. Process of sheep milk

Ürünler	f	%
Çiğ Süt	5	5.5
Peynir	47	50.5
Yoğurt	6	6.6
Peynir-Yoğurt	17	18.7
Yoğurt-Çiğ süt	2	2.2
Peynir- Çiğ süt	1	1.1
Çiğ süt-Peynir-Yoğurt	4	4.4
Cevapsız	10	11.0
Toplam	92	100.0

Sütten kesimden sonra analardan elde edilen süt genellikle (% 50.5) peynire işlenmektedir (Çizelge 8).

Çiftçiler peynirin yanı sıra, sadece yoğurt ya da çiğ süt olarak da sattıklarını belirtmişlerdir. Aydın (2017), Muğla ilinde yürütmüş olduğu çalışmasında bölgede üretilen koyun sütünün % 16 oranında çiğ süt olarak satıldığı, % 26 oranında peynir yapıldığı sonucuna varmıştır. Gül (2009), Feke, Saimbeyli ve Tufanbeyli'de küçükbaş hayvan yetiştiriciliği üzerine yapmış olduğu çalışmasında elde edilen ürünlerin (% 71.9) çökelek ve peynir olarak değerlendirildiğini tespit etmiştir. Ceyhan ve ark. (2015), Niğde ilinde yapmış oldukları çalışmada koyunculuk işletmelerinin sütün % 55.2'sini peynir yapımında kullandığını, geriye kalan kısmının ise yoğurt yapımında ve kendi ailesinin ihtiyaçlarını (süt, yoğurt ve peynir) karşılamada kullandıklarını tespit etmişlerdir.

Araştırmacıların bildirişleri ile elde etmiş olduğumuz bulgular büyük oranlarda uyum içerisindedir.

Hayvancılığın temel sorunlarından biri olan hastalıklar bakımından çalışmaya katılan üreticilerin, en fazla mastitis ve yavru atma problemi ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 9).

Çizelge 9. Koyun işletmelerinde sık rastlanılan hastalıklar

Table 9. High incidence diseases in sheep farms

Sağlık problemleri	f	%
Mastitis	12	13.0
Ayak problemi	4	4.3
Yavru atma	29	31.5
Güç doğum	1	1.1
Keçi ciğer hastalığı	4	4.3
Ayak problemi-mastitis	4	4.3
Ayak problemi-Yavru atma	9	9.8
Ayak problemi-Mastitis-Yavru atma	2	2.2
Mastitis-Yavru atma	5	5.4
Cevapsız	22	23.9
Toplam	92	100.0

Ayrıca, keçi ciğer ağrısı ve ayak problemi de sürü içerisinde karşılaşılan rahatsızlıklar arasında yer almaktadır. Hastalıklardan korunmak amacıyla üreticilerin büyük çoğunluğu yıllık aşı programı uygulamaktadırlar (Çizelge 10).

Çizelge 10. Koyun işletmelerinde uygulanan aşılarda

Table 10. Vaccines used in sheep farms

Uygulanan Aşılarda	f	%
Şap	7	7.6
Brucella	3	3.3
Enterotoksemi	6	6.5
Çiçek	4	4.3
Brucella-Çiçek	13	14.1
Brucella-Şap	15	16.3
Çiçek-Enterotoksemi	2	2.2
Şap -Veba	3	3.3
Şap-Çiçek	2	2.2
Şap -Enterotoksemi	1	1.1
Şap-Çiçek-Brucella	11	12.0
Enterotoksemi-Veba	1	1.1
Şap-Çiçek-Veba	1	1.1
Şap-Enterotoksemi-Veba	1	1.1
Çiçek-Brucella-Enterotoksemi	1	1.1

Şap- Brucella -Veba	1	1.1
Enterotoksemi- Keçi ciğer ağrısı	2	2.2
Şap-Çiçek-Brucella-Keçi ciğer ağrısı	3	3.3
Cevapsız	15	16.3
Toplam	92	100.0

Bu amaçla üreticiler, en çok karşılaştıkları yavru atma problemlerinin önlemek amacıyla Brucella Çiçek ve Şap aşısını yaptırdıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca Enterotoksemi, çiçek, veba ve keçi ciğer ağrısı aşılarında yaptırıldığı görülmektedir. Bostancı (2006), Kırıkkale ilinde koyunculuk işletmelerinde yapmış olduğu çalışmada incelenen sürülerde en sık karşılaşılan hastalıklar, Delice ilçesinde; Şap ve Çiçek, Keskin ilçesinde; çiçek, Brucella, Şap ve ayak hastalıkları, Başlışeyh ilçesinde; Şap, Çiçek ve Brucella gibi sağlık sorunları yaşandığını bildirmiştir. Karakuş ve Akkol (2009), Van ili küçükbaş hayvan işletmelerinde yapmış oldukları çalışmada en yaygın görülen sağlık problemlerinin, dış parazitler (% 65.36) ve solunum yolu hastalıkları (% 52.19) olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırmacıların farklı bölgelerdeki yapmış oldukları çalışmalarda da görüldüğü üzere bölgemizdeki küçükbaş hayvanlarda da benzer problemler yaşanmaktadır.

Sonuç

Koyun yetiştiriciliğinin önemli merkezlerinden olan Gaziantep ilinde koyun işletmelerinin genellikle küçük aile işletmelerinden oluştuğu görülmektedir. Koyun yetiştiricileri için eğitim seviyesinin de düşük olduğu ilde, üreticiler ekstansif bir üretim yapmakta ve geleneksel alışkanlıkları devam ettirmektedirler. Mera sorunu ortak bir sorun olup yemin maliyeti ve üretilen ürünlerin satışında yaşanan sorunlar yetiştiriciliği zor duruma sokmaktadır. Yapılacak uygun projeksiyonlar ve maddi desteklemeler ile çiftçilerin sorunlarının çözümüne katkı sağlanmış olacaktır.

Teşekkür

Bu çalışma "Gaziantep ilinde küçükbaş hayvancılığın yapısal özellikleri" isimli Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir.

Kaynaklar

- Acar M, Ayhan V, 2012. Isparta ili damızlık koyun keçi yetiştiricileri birliği üyesi keçicilik işletmelerinin mevcut durumu ve teknik sorunları üzerine bir araştırma. Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi, 5(2):98-101.
- Aydın K, 2017. Muğla ilinde ruminant hayvancılığın mevcut durumu, bazı verim ve yapısal özellikleri. Yüksek Lisans Tezi (yayınlanmamış), Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın MK, Keskin M, Gündüz Z, Gül S, 2018. Current Status, Some Yield and Structural Properties of Ruminant Livestock in Muğla I. Small Ruminant Production. I. International Agricultural Science Congress, 9-12 May 2018, Van, p. 145.
- Ceyhan A, Şekeroğlu A, Ünalın A, Çınar M, Serbester U, Akyol E, Yılmaz E, 2015. Niğde ili koyunculuk işletmelerinin yapısal özellikleri ve sorunları üzerine bir araştırma. KSÜ Doğa Bil. Dergisi, 18(2):60-65.
- Kaymakçı M, Eliçin A, Tuncel E, Pekel E, Karaca, O, Işın F, Taşkın T, Aşkın Y, Emsen H, Özde, E, Selçuk E, Sönmez R, 2002. Türkiye'de küçükbaş hayvan yetiştiriciliği.
- Behrem S, Keskin, 2013. Kilis ilinde keçi yetiştiriciliğinin mevcut durumu. MKU Ziraat Fakültesi Dergisi 18 (2): 69-72.
- Bilgituran S, Ayhan V, 2009. Burdur ili damızlık koyun ve keçi yetiştiriciler birliği üyesi koyunculuk işletmelerinin yapısal özellikleri ve sorunları üzerine bir araştırma. Hayvansal Üretim, 50(1):1.
- Bostancı M, 2006. Kırıkkale ilinde koyun yetiştiriciliğinin yapısal ve yetiştiricilik özellikleri. Yüksek Lisans Tezi (yayınlanmamış), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Dellal G, Eliçin A, Tekel N, Dellal, İ. 2002. GAP bölgesinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yapısal özellikleri. Tarım ve Köy işleri Bakanlığı Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Yayın no:82. Ankara.
- Elmaz Ö, Ağaoğlu ÖK, Akbaş AA, Saatçi M, Çolak M, Metin MÖ, 2014. Burdur ili küçükbaş hayvancılık işletmelerinin mevcut durumu. Eurasian J. Vet. Sci., 30(2):95.
- Gül S, Görgülü Ö, Keskin M, 2009. Adana İli Feke, Saimbeyli ve Tufanbeyli İlçelerinde Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğinin Durumu. MKU Ziraat Fakültesi Dergisi 14 (1):29-33.
- Gül S, Keskin M, Göçmez Z, Gündüz Z, 2016. Effects of supplemental feeding on performance of Kilis goats kept on pasture condition. Italian Journal of Animal Science, 15(1): 110-115.
- Hozman, BS, Akçay H, 2014. Sivas ili Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğine üye süt sığırcılığı işletmelerinde hayvan besleme uygulamaları. Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Zootekni Anabilim Dalı, Aydın.
- Karakuş F, Akkol S, 2013. Van ili küçükbaş hayvancılık işletmelerinin mevcut durumu ve verimliliği etkileyen sorunların tespiti üzerine bir araştırma. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 18(1-2):9 Van.
- Karagöl, E., Keskin, M., 2018. Problems of Nomadic Goat Breeders and Their Effects on Forest. Mugla Journal of Science and Technology. 4(1): 11-15.
- Koyuncu E, Pala A, Savaş T, Konyalı A, Ataşoğlu C, Daş G, Ersoy İE, Uğur F, Yurtman İY, Yurt HH, 2006. Çanakkale koyun keçi yetiştiricileri birliği üyesi keçicilik işletmelerinde teknik sorunların belirlenmesi üzerine bir araştırma, Hayvansal Üretim, 47(1): 21-27.
- Sönmez R, Kaymakçı M, Eliçin A, Tuncel E, Wassmuth, R, Taşkın T, 2009. Türkiye koyun ıslahı çalışmaları. U. Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, 23(2):45.
- SPSS 2012. IBM Corp. Released 2012. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 21.0. Armonk, NY, USA.
- Tozlu H, Olfaz M, 2007. Karadeniz Bölgesi keçi yetiştiriciliğinin mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri. 3. Ulusal

- Zootečni Öğrenci Kongresi, 17-18 Mayıs 2007. Kahramanmaraş, s. 127-133.
- Üstüner H, Oğan, MM, 2013. Main productive performance of Awassi sheep in the Central Anatolian Region of Turkey. Turkish Journal of Veterinary and Animal Sciences, 37: 271-276.
- Şahin K, Yılmaz İ, 2014. Iğdır ilinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yapısal özellikleri. Uluslararası Tarımsal Araştırma Enstitüsü.